

Самур

№ 2(307) 2017-йисан 24-февраль

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

25 йис алатнава

1992-йисан 26-февралдиз эрмени чапхунчийри вичихъ 7 агъзур агъалияр авай Хожалы шегъерда геноциддин акт кьилиз акъудай йикъалай 25 йис алатнава. Эрменийри басрух гайи вахтунда ина 3 агъзур агъалияр амай. Къуд вацран къене блокадада хъайи Хожалыдин агъалийрин са паяр мажбур яз шегъердай куьч хъанай.

Хожалыдин геноциддин вахтунда эрменийри ина 613 кас гуьлле гана къенай. 1000 касдал залан хирер хъанай. Яна къенвайбурун арада 106 дишегъли, 63 аял, 70 куьзюьди авай. 8 хизан кьилий-кьилди телефон. Геноциддин юкьуз 1275 инсан есирда къунай. Абурукай 150 касдикай къедалди са хабар авач.

Сад лагъай вице-президентвиле тайинарна

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева Азербайжандин Конституциядин талукъ статьядив къадавал, Милли Межлисдин депутат Алиева Мегърибан Арифан руш Азербайжандин сад лагъай вице-президентвиле тайинарна.

Чи республика вири дуьньядиз къевелай теблигъзавай Мегърибан Алиева сейли сиясатчи я. Ада чи уьлкве спортдин рекъай вилик финин кардикни чъехи пай кутазва. «Баку-2015» I Европада Къугъунрин Тешкилатдин Комитетдиз регъбервал гайи Мегърибан Алиевадиз Европада Олимпиядин Комитетдин Къилин Орден ганва. Дуьньядин дережадив къведай спортдин мярекатриз регъбервал гайи Мегърибан Алиевадиз виликан йисара Франциядин, Пакистандин, Сербиядин ва Польшадин президентрини премияр гана. Адай йисуз чи республикада кьиле фена кланзавай IV Исламдин Рейсавилин Къугъунризни Мегърибан Алиевадиз регъбервал гуда.

Чал хуьнин мураддалди

Датлана дегишвилер кьиле физвай XXI асирда чалаз хас тир къетленвилер гьикI хуьда? Ихътин суал лезги чалан дестедик акатзавай халкъарин этнокультура хуьн кьилин везифадиз элкьвенвай «ЛЕКИ» фондуни кьарагъарна.

Месэла гъялун патал абуру Советрин девирдин виридалайни хъсан муьлтфильм аяр лезги чалаз элкьуьрун теклифнава. Муьлтфильм аяр кьатгуз регъят я ва абуру акъалтзавай несилриз хъсанвал, эдеб, сада-садаз, яшдиз чъехидаз гъуьрмет авун вуч ятла чирзава.

И проектдин куратор Руслан Мегътиханова маса активистрихъ галаз санал лезги чалаз 7 муьлтфильм гъазурнава. И кардик лезги чалан муаллим Куругъли Ферзалиева ва масабур чъехи тир пай кутуна.

Проектдал машгъл жезвайбуруз муьлтфильм аяр интернетда эцигунаилай гъейри, телевиденидин каналрай кьалурдай ниятарни ава.

КЪЕГЪАЛАР РЕКЪИДАЧ!

Чингиз Къурбанов. Къенин юкьуз Азербайжанда и кьегъал лезгидин кьагъриманвилер ван тахъай кас бажагъат жеде. Адан хъвер авай чин, дуьньядихъ къаних вилер рикъелай алатдач. И жегъилдихъ 39 юкьуз шехъна Азербайжан.

2016-йисан 29-декабрдиз эрменийрин нубатдин ягъсузвилини вилик пад къадай члавуз Чингиз Къурбанова кьегъалвилелди женг члугуна душмандин 3 аскер къена, вични гъелек хъана. 39 юкьуз адан мейит душмандин пата есирда амуькна. Дуьньядин шумудни са тешкилатрин тлалабунар кваз такъаз, адан мейит вахкун

Алатай гатуз институт акъалтIарай Чингиз хайибуру аскервилер рекъе тунай. Алай йисан июлдиз

ам кIваллиз хтана кланзавай. 22 йиса авай и къакъан буйдин, къени кьилихрин, кесибвиле чъехи хъанвай жегъилдин рикIе мурадри цIирзавай. «За куьне члугур къван зегъметрин эвез вахкуда. Аскервал кьилиз акъудна зун хкъен, кIвалахал акъвазин, аку за кве гьикI ял ягъиз тадагIа», - лугъуз дидедизни бубадиз чан-рикIдай ада.

Умун кьилихрин жегъил хайи хуьрени, вичи кIелзавай институтдани вирибуруз пара кIандай. Кьегъал кIвале хада, женгина рекъида, - лугъуда бубайри. КъатI хъана кьегъалдин уьмуьр. Ингъе им са маса жуьредин кьиникъ хъана. Чан аламаз Чингиза вичи, гъелек хъайидалай кьулухъ адан мейитди женг члугуна. Эхирни Одиссей хъиз ватандиз хтана. Адан кIвачел вири Азербайжан кьарагъна.

5-февралдиз Бакудин военный гимназияда гьукуматди Чингизан тазият кьиле тухвана. Ахпа мярекят шегъиддин хайи ватан тир КцIар района давам хъхъана. Военный кортежди рекъе твазвай шегъиддин мафедин вилик инсанрин сел экъечIнавай. Шегъердин Шегъидрин хиябанда кьиле фейи тазиятда военнийри, Милли Межлисдин депутатри, райондин регъберри ва масабур иштиракзавай. Ина вилерай накъвар кIвахъзавачир касни авачир. Завайни жуван гъам ацIанвай гьиссер хуьз жезвачир. Абуру элегиядиз элкъезвай.

Хайи чил, вав алапат гъа,
Ватан лугъуз ви кьегъал хъа,
Хтанва кье ви накъвадал,
Эхъуьра ам на накъвада.

Ахъая на чими кьужах,
Яхъ баладин кьайи кьундах.
ЯхцIур юкьуз тIал члугур тан,
Агуд жував лагъана чан.

Агъ, яцIарай акъатнавай,
А юргъун руьгъ – галатнавай,
ЯхцIур юкьуз жагъурайд гъахъ,
Чан-рикI ийиз на хурал яхъ.

Шехъа диде, эха буба,
Тазиятдиз ша эл-уба.
Тахтунавай чам рекъе тур,
Эхиз тежер гъам рекъе тур.

Кьегъал хва тир пурар акур,
Гарар акур, харар акур.
Мад такурай чаз ихътин дерт,
ИкI тефурай рухъаяр мерд.

Гъа юкьуз Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева Чингиз Салманан хва Къурбановаз «Азербайжандин Милли Кьагъриман» тIвар гун патал серенжем къабулайла инсанрин рикIериз регъят хъана. И хабар ван хъайи вирибуру сад хъиз лагъана: «Дидедин нек хъиз гъалал я и тIвар Чингизаз!» Инсанрин шелни хъвер сад-садахъ какахъна.

Муькуь юкьуз Къурбановрин хизан – Чингизан буба, диде ва стха Азербайжандин Президент Илгъам Алиева къабулна. Ада 10 касдихъ галаз кьуватар сад хътинбур тушир женгиникъ кьил кутур, кьегъалвилелди гъелек хъайи и жегъил хвена тербия авур диде-бубадиз, гъакIни вири КцIар райондин агъалийриз развивал кьалурна, Азербайжандин Милли Кьагъримандин тIвар тестикъарзавай документар абурув вугана.

Къве югъ алатайла президентдин тапшуругъдалди шегъиддин хизандиз Бакуда 3 утагъдин кIвал, КцIар района кIвал эцигун патал чил чара авуна, шегъердин куьчейрикай садаз адан тIвар гана. Уьлкведин чъехидан и кьайгъударвал виридан рикIай хъана.

Кьегъал кьейилани кьегъал я лугъуда чи бубайри. Чингиза вичин гъунардалди тек са хайи хизандик, хайи хуьруьк, райондик ваь, гъакI вири лезгийрик дамах кутуна. Ада ватандиз, хайи чилиз вичин вафалувал субутна.

Аллагъди рагъмет авурай! Кьегъал хчин экуь къамат чи рикIера гъамишалухъ яз амуькда.

Седакъет КЕРИМОВА

«САМУРДИН» 25 ЙИС

TƏBRİK EDİRİK

“Samur” qəzetinin kollektivinə.

Əziz dostlar! Sevimli qəzetimiz “Samur”un 25 illiyi hər bir oxucuda qürur hissi doğurur. Ötən illər ərzində qəzetin səhifələrində bir-birindən maraqlı və rəngarəng yazılar dərc edilmiş, onun ətrafına çoxlu sayda oxucui toplaşmışdır.

Qəzetdə müstəqillik illərində demokratiya və inkişaf yolunda böyük nailiyyətlər qazanmış respublikamızın sosial, iqtisadi və mədəni həyatına dair materiallara geniş yer verilir. Eyni zamanda, dünyada multikultural ölkə kimi tanınan Azərbaycanda yaşayan bütün xalqların və millətlərin, o cümlədən buranın aborigen xalqlarından olan ləzgilərin tarixi, mədəniyyəti, dili və ədəbiyyatı ilə bağlı maraqlı məqalələr dərc olunur.

Bir sözlə, üç dildə nəşr edilən bu qəzetin yaradıcılıq diapazonu olduqca genişdir, özünün müxtəlif və məzmunlu materialları ilə oxucunun qəlbinə yol tapa bilir. Əfsuslar olsun ki, olduqca maraqlı çıxan və respublika hüduqlarından kənarda da oxucuları olan qəzet ayda bir dəfə çap edilir, bu da informasiyaların gecikdirilməsinə səbəb olur. Yaxşı olardı ki, “Samur” Ləzgi Milli Mərkəzi özünün yeganə mətbu orqanı olan bu qəzetin, heç olmasa, həftədə bir dəfə çıxması üçün təşəbbüs göstərib əlaqədar təşkilatlar qarşısında məsələ qaldırsın.

Qətiyyətlə deyə bilərəm ki, “Samur” qəzetinin bugünkü uğurlarında Respublikanın tanınmış jurnalistləri Sədaqət Kərimovanın və Müzəffər Məlikməmmədovun əvəzsiz xidmətləri vardır, bunu oxucular yaxşı bilir və yüksək qiymətləndirirlər.

Qəzetin 25 illik yubileyi münasibətilə redaksiyanın əməkdaşlarını və oxucuları ürəkdən təbrik edir, sizə cansağlığı və əmək fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayıram.

**Dərin hörmətlə,
Məmmədəğa SƏRDAROV,
AMEA Fəlsəfə İnstitutunun aparıcı elmi
işçisi, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru.**

ЗИ ЭРЗИМАН

Хайи чһалаз, эдебиятдиз, халкьдиз вафалу, чаз гзаф кһани шаир, журналист, публицист Седакет Керимовади «Самур» газет акьудун патал 25 йисуз чһугур зегьмет вини дережадинди я. 25 йис са асирдин кьудан са пай я. Гьелбетда, газет акьудиз башламишай йикьалай, алай аямдин гьалдиз килигайла, гьукуматдин патай куьмек галачиз «Самур» газет акьудун ва хуьн зурба кһвалах я.

«Самур» газетдин коллективдиз 25 йисан юбилей рикһин сидкьидай барка ийизва. Чһугвазвай зегьметда агалкьунар хьун, газетди генани азаддиз нефес кьачуз, яргьалди яшамишдай уьмуьр тухун зи эрзиман мурад я.

**Фикрет ХИДИРОВ,
шаир**

ЖУВАН РЕХЪ

Играми редакция! «Самурдин» 20 йисан юбилейдихь авсиятда куьне акьудай кьилдин нумрада газетди вуч авуна лагьана чара-чара чинар ганай. Абурун тһварар икһ тир: «Чһал хвена, вилик тухвана», «Тарихар винел акьудна», «Чи литературадик пай кутуна», «Этнографиядихь гелкьвена», «Месэлаяр кьарагьарна». Авайвал лагьайтһа, а юбилейдилай алатай вад йисан кьене «Самурди» и хилерай рехъ кьетһидаказ давамарна, аямдихь ва халкьдихь галаз кам-камуна аваз фин патал газетдин чинриз чһалакай, тарихдикай, медениятдикай, чи хуьрерин гьаларикай, са гафуналди лезгийрин тһал алай вири месэлайрикай ихтилагзавай макьалаяр акьудна. Гьа и карди кьалурзавайвал, «Самур» вичи кьунвай рекьел кһеви газет я.

Гьи патахьай вил вегьейтһани, газетдин агалкьунар мадни гзаф хьанва. Эхиримжи вахтара ада икьван гагьди халкьдиз тийижиш шумудни са шаирар винел акьудна ва и кардалди лезги эдебиятдик мадни чһехи пай кутуна.

Газетди гьа са вахтунда кьадим девиррилай ХХ виш йисал кьведалди халкь чапхунчийрикай хвейи цһудралди кьагьриманар винел акьудна.

Жуван рекьай тһуз физвай «Самур» лезги чһалан гафарив иллаки кьайгьударвилив эгечһава. Ада чав чи чһалан Кьуба нугьатдин вишералди кьиметлу гафар агакьарна.

Алай вахтунда газетди «Чи гафар» кьыл гана хайи чһалан чара-чара гафарикай куьрелди гзаф марагьлу макьалаяр чапзава. Гьа макьалайрай чаз «Самур», «квардал», «калтур», «арагь», «маркьу», «меркһи», «вирвир», «куьсуьс», «кьелитһ», «кьаллаж», «вирд», «хьи» ва маса гафарин манаяр чир хьана.

Чаз виридаз жуван хайи чһалакай, хайи гафарикай мадни ихьтин чирвилер кьачуз кһанзава. Лезги чһалан кьарагьариз тахьанвай акьван кьатар ава хьи. «Самур» гьа кьатар кьарагьариз алахьзава. Чна вичин 25 йис хьанвай чи хайи газетдин кһвалахдарриз юбилей тебрикзава, абуруз мадни чһехи агалкьунар тһалабзава.

**Гьасан АЛИХАНОВ,
Мурад КЕРИМОВ,
Жафер ГЬУЬСЕЙНОВ,
Дагьустан Республикадин
Дербент шегьер**

АГАЛКЬУНАР ТІАЛАБЗАВА

«Самур» газетдин 25 йис хьунухь заз гзаф хвеши хьана. Чи тһвар-ван авай журналистри акьудзавай и газетди гьам лезги, гьамни Азербайжан журналистикада лайихлу чка кьунва. Са гафни авачиз, гилан аямда газет акьудун са акьван регьят кар туш. Рикһи шадардай кһвалах ам я хьи, и 25 йисан кьене газетдин ери кьвердавай хкаж хьана, ада агьзурралди кһелдайбур агудна. Вичин темайрал, кьарагьарзавай месэлайрал гьалтайла газетди вирибурун рикһий хабар гузва. Заз са шумуд рубрикадикай жуван фикирар лугьуз кһанзава. Са гафни авачиз, сад лагьайди чһалахь галаз алакьалу месэлаяр я. Вучиз лагьайтһа алай вахтунда чи кьилин везифа хайи чһал хуьн ва вилик тухун я. И рекье «Самур» чһехи женгчи я. Ада гьам лезги чһал хьсанарзава, адак пай кутазва, гьамни чһал чһурзавай гьаларин вилик пад кьаз алахьзава. Чһалан пешекарри дуьшуьшдай лугьузвайди туш: ««Самур» газетдин чһал гележегдин лезги чһал я.»

Газетди жуван чһалан гафар аваз менфят кьачузвай патан гафар арадай акьудзава. Эхиримжи йисара чи зарийри туькһурнавай цһийи гафариз кьетһендаказ фикир гузва. «Самурди» 4 агьзурдав агакьна кьадим ва чһалан куьгьне кьатарик акатзавай гафар арадал хкана. Жечни

куьне и гафар «Самурдин гафалаг» тһвар гана ктаб хьиз чапдай акьудайтһа? Им гзаф кһелдайбурун рикһий физвай месэла я.

Газетда чһалаз талуькарнавай 10-далай гзаф рубрикаяр ава. Абурукай сад «Чһалан женгчийр» я. И рубрикадик кваз куьне, адет яз, чи чһалан алимрикай, лезгиноведрикай макьалаяр чапзава. Ина хайи чһал кһанарзавай ксарикай ва хьсан муаллимрикайни макьалаяр ганайтһа хьсан жедай.

Авайвал лугьун хьи, кһелдайбуру чи этнографиядиз талуькарнавай макьалаярни хьсандиз кьабулзава. Газетда «Чун», «Лезги адетар», «Чи хуьрер», «Зи хайи кьул», «Чи жуьвал», «Ким», «Халкьдин суварар» хьтин рубрикайрик кваз гзаф марагьлу макьалаярни очеркар чап жезва. Чна квевай «Чи хуьрер» рубрикадик кваз макьалаяр ара датһана чап авун тһалабзава. Вучиз лагьайтһа чаз чи гзаф хуьрерикай гегьенш чирвилер авач.

Эхирдай заз са кһелдайди хьиз лугьуз кһанзава, алатай 25 йисан кьене «Самурди» чи халкьдин тарихда гел туна ва мадни тазва. За и рекье газетдин кһвалахдарриз чһехи агалкьунар тһалабзава.

**Шагьисмаил ИСМАИЛОВ,
Кьебеле район**

GÖRKƏMLİ ALİM

Azərbaycanda elastik-plastik dalğaların yayılması nəzəriyyəsinin banisi, bu nəzəriyyənin eksperimental əsasını qoyub, onu dünya səviyyəsinə qaldıran, mexanika elminin inkişafında böyük xidmətləri olan görkəmli alim, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru Kərim Abdullaxlıq oğlu Kərimov 1917-ci ildə Qusar rayonunun Hil kəndində anadan olmuşdur.

1936-cı ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin fizika-riyaziyyat fakültəsinə daxil olan K.Kərimov özünü başdan-başa elmə həsr etmək arzusunda idi. Böyük Vətən müharibəsi onun arzularını ləngitdi. 1941-ci ildə universiteti bitirən gənc ordu sıralarına çağırılır. Oradan isə onu Moskvadakı Dzerjinski adına Artilleriya Akademiyasına göndərirlər. Oranı bitirən gənc ön cəbhədə döyüşmüş, göstərdiyi şücaətlərə görə orden və medallarla təltif olunmuşdur. 1949-cü ildə K.Kərimov Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Fizika-Riyaziyyat İnstitutuna elmi işçi qəbul olunur. 1950-ci ildə Moskva Dövlət Universitetinin aspiranturasını bitirib namizədlik dissertasiyası müdafiə edir. K.Kərimovun elmə marağı, özünə və başqalarına qarşı tələbkərliliyi, əməksevərliyi nəzərə alınaraq 1953-cü ildə onu elmi kadrların yetişdirilməsi kimi çox məsuliyyətli və çətin sahəyə rəhbər təyin edirlər. Onun gənc alimlərin yetişməsinə böyük qayğı ilə yanaşması bu gün də minnətdarlıqla xatırlanır. K.Kərimovla ünsiyyətdə olmuş insanlar onun humanistliyindən, qayğıkeşliyindən və alicənablığından böyük məhəbbətlə danışırlar. İşlədiyi dövrdə K.Kərimov keçmiş ittifaqın görkəmli alimləri ilə əlaqələr yarat-

mış, onların Azərbaycanın tədris və elmi tədqiqat institutlarında mühazirələrini təşkil etmiş, respublikamızda mexanika elminin inkişafı üçün əlindən gələni etmişdir.

1959-cu ildə Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunda dinamik möhkəmlilik laboratoriyasına rəhbərlik etməyə başlayan alim həmin laboratoriyayı yenidən quraraq, onu elastik-plastik dalğaların yayılmasını öyrənmək üçün ittifaqın eksperimental bazalarının ən önəmlisinə çevirmişdi. O, keçmiş ittifaqın X.A.Raxmatulin, Y.N.Rabatnov, A.A.İlyuşin kimi dünya şöhrətli alimləri ilə sıx əlaqələr yaradaraq, onların Azərbaycanda yetişməkdə olan gənc mexaniklərə qayğı göstərməsinə nail olmuşdur.

1973-cü ildən Azərbaycan Dövlət Politeknik İnstitutunun ali riyaziyyat kafedrasının müdiri təyin olunan professor K.Kərimov 1976-cı ildə institutda təbii və hesablamalı riyaziyyatı kafedrasını yaradaraq ömrünün sonuna kimi ona rəhbərlik etmişdir. O, bu kafedranın nəzdində elmi-tədqiqat laboratoriyası yaradaraq, burada fundamental elmi işlərə rəhbərlik etmişdir.

Görkəmli elmi nailiyyətlərə görə K.Kərimov Stalin mükafatı,

iki dəfə Lenin ordeni, Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni, Şərəf nişanı ordeni, müxtəlif medallarla təltif olunmuş, Dövlət mükafatına, iki dəfə Lomonosov adına mükafata, Beruni adına mükafata layiq görülmüşdür. Əsası X.A.Raxmatulin tərəfindən qoyulmuş elastik-plastik dalğaların yayılması nəzəriyyəsinin inkişafında K.Kərimovun müstəsna xidmətləri olmuşdur. O, həmin nəzəriyyəyə əsaslanaraq elastik-plastik materialların sıxılmasında və dartılmasında dinamik diaqramları təyin etmək üçün özünün eksperimental metodlarını yaratmışdı.

Görkəmli alimin tədqiqatları dünyanın məşhur mexaniklərindən A.Eringen, A.Nadai, Naxdi, D.Teylor, N.Kresteska kimi alimlərin diqqətini cəlb etmiş və onlar K.A.Kərimovla elmi mübadilələr aparmışlar.

K.Kərimov 100-dən çox elmi əsərin müəllifidir. Onun yekunlarından 40 nəfər elmlər namizədi, 8 nəfər isə elmlər doktoru adına layiq görülmüşdür.

Özünü həmişə xalqa borclu hesab edən, xalqın dərdini öz dərdi, sevincini öz sevinci hesab edən görkəmli alim gənclərə ata qayğısı ilə yanaşmışdır. Humanist, qayğıkeş və gözəl insan olan K.Kərimovun xatirəsi Azərbaycanda elmin inkişafını qiymətləndirməyi bacaranların, respublika mexaniklərinin, onu tanıyanların xatirəsində həmişə yaşayacaqdır.

**Kamil Aydayadə,
AMEA-nın müxbir üzvü,
AMEA-nın İdarəetmə
Sistemləri İnstitutunun
laboratoriya müdiri,
fizika-riyaziyyat elmləri
doktoru, professor**

(Эвел газетдин 2016-йисан 26-ноябрдин, 22-декабрдин ва 2017-йисан 28-январдин тилитра)

Къубадин комендант полковник Гимбута кье рота аскерар ра-
кърнавайди чир хъайила, ава-
ранвиар вири кӀвачел кӀарагъна.
Малла Агъмеда хуьруьз агак тавунмаз
аскеррин вилик пад кӀун кьетӀна. Аскер-
риз тамарай тӀуз Аварандал вегъиз кӀан
хъана. Ингъе абуруз лезгийри чпин рехъ
атӀанвайди чизвачир. Аваранвийри тара-
рин далдадихъ акъвазна тфенгар аскер-
рал туькӀуьрнавай. ГьикӀ ятӀани и карди-
кай хабар кьур чапхунчийриз са легъеда
вилик цӀар кӀарна арадай акъатиз кӀан
хъана. Абуру басрух гун кумазни лез-
гийри рекъиз кӀванер ададарна. Кханай
балкӀанрин ванери аскерар чаш туна.
Идакай менфят кӀачур Малла Агъмедан
кӀеретӀди абурал марф хъиз гуьллеяр
кьурна. Ягъунра цӀудралди аскерар те-
леф хъана. Сагъ амуькӀайбур катна чпин
чан куьтягъиз алахънатӀани, вири есирда
гъатна. Малла Агъмеда абурун яракъар-
ни балкӀанар вахчуна чеб саламатдиз
ахъайна. Са аскердив комендантдив
агакӀарун патал чар кхъена вугана. Ада
кхъенвай: «Полковник, ви аскерар телеф
хъунухъ за гъайифар чӀугвазва. Ингъе
мад гьилера басрух гуз кӀан хъайитӀа,
жуван гъайиф
чӀугу.» (Килиг: ЦГИА. Ф. ВУА. Д. 6356. Л. 19-39).

Чар кӀелай комендантди-
вай рикӀ авуна
мад гьилера
Аварандал ве-
гъиз хъанач. Идалай гъейри чкадин агъ-
лийри датӀана адан гъахъсузвилерикай
шикаятарни ийизвай.

Гимбутан гъахъсузвилер

1837-йисан 6-июлдиз МуьшкӀур
магъалдин агъалийри комендантди ва
чкадин гъакимри чпиз гъихътин зулу-
мар ийизватӀа Къафкъаздин сердердиз
шикаятнай. (Килиг: ЦГИА Грузин. Ф. 8. Д. 4118. Л. 122,125). Гимбутан гъахъ-
сузвилерикай Шишпара магъалдин агъ-
алийрини 1837-йисан июлдин вацра 96
касдин кьулар алаз Дагъустан округдин
кьил генерал-майор Реуттаз шикаятдин
чар ракурнай. И чарче абуру Гимбута
чпиз гъихътин зулумар ийизватӀа кӀа-
лурайдалай кьулухъ кхъенвай. («...Ада,
Гимбута Варшавадиз ракуррун патал
чавай гужуналди итимар тӀалабзава. Им
вучтин кар ятӀа чирун патал чун Жагъа-
жугъ вацӀун кьере кӀватӀ хъана. И береда
Шабран магъалдин агъалийрини Кьудял
кӀеледа кӀватӀ хъана веревирдер ийизвай.
И месаладикай хабар кьур комендант
Гимбута кӀеледиз атанвай нуфузлу ксар,
агъсакъалар гагаз туна ва абур чпин кӀва-
лериз чукурна. Чи кьилив Мамед Риза
бег ракурна. Адани квез Урусатдин на-
чальникриз табий жез кӀанзавач лагъана,
буьгътенар вегъена, жематриз кичӀерар-
на... Гъа ихътин гъахъсузвилер фикирда
кьуна, чна Квевай Гимбут комендантви-
лин кьуллугъдилай алудун тӀалабзава.»
(ЦГИА Грузин. Ф. 8. Д. 4118. Л. 93,96).

Гуьгъуьнлай Уьнуьгъ, Хуьлуьхъ,
Жек, Будугъ хуьрерин ва Рутул, Ахты-
пара, Алтыпара, Докъузпара магъалрин
агъалийри генерал-майор Реуттаз Гим-
бутакай шикаятар авуна. (Килиг: Мад
гъана, ч. 83-86).

Комендантди а чӀавуз 645 кӀваликай
ибарат тир Къуба шегъердин агъалий-
ризни гзаф зулум ийизвай. Гъавилай
къубавийри Къафкъаздин сердердиз
кхъенвай: «Жанаби Гимбут Къубадин
комендантвилин кьуллугъдал тайин
хъайидалай кьулухъ чун гъар жуьредин
кӀевера тваз, пуд йисан кьене чавай 2700
манат кьизил пул артух кӀватӀнава...
Адан гъахъсузвилерикай чна генерал Ко-
кановаз шикаятар авунатӀани, са нетижа
хъанач. Комендантди лагъайтӀа, чун ге-
нани кӀевера туна, чна винидихъ кьалу-
рай пуларилай гъейри чавай мадни 3000

манат кьизил пул кӀватӀ хъуьуна... Ада
чун Къуба кӀеледин цӀар эцигиз мажбу-
рна, ахпа абур чукурна, кьвед лагъай гъи-
лера эцигиз туна...» (ЦГИА Грузин. Ф.8. Д.4118. Л.120)

Гъа ихътин гъахъсузвилер акъаз
МуьшкӀурдин агъалийри Къафкъаздин
сердердивай тӀалабнай: «Чехи жанаби-
диз малумат гуналди чна адавай кьанун-
диз акси гьерекадар ийизвай комендант
Гимбут, гъакӀни чаз кьарши вири гъахъ-
сузвилера адахъ галаз санал иштиракза-
вай таржумачи Асланов, Мегъамедхан
бег, Жаферкьули агъа кьуллугъдилай
алудун тӀалабзава.» (ЦГИА Грузин. Ф.8. Д.4118. Л.122,125)

Комендантди вичиз кӀандайвал
девран гъализ акур наобрива чкадин
маса гъакимри халкъдин кьилел мадни
гзаф цӀай кьурзавай. Идан гъакъиндай
Азербайжандин тарихчи А.Сумбатзаде-
ди икӀ кхъенвай: «Санлай кьачурла, наоб-
рин гъахъсузвилерин и кьил а кьил ава-
чир: гьукуматдин крар патал 100 араба
герек тиртӀа, абуру 300 тӀалабзавай. 100
араба кардик кутуна, 200 арабадин па-
тахъай пулар кьачузвай. Наобрива халкъ-
дивай гьукуматди кьачузвайдалай артух
налогар кьачузвай...»

Халкъдин хам алажуни карда чка-
дин киричийри - Жаферкьули агъа Ба-
киханов, Кьурбан Нифталиев, Гъажи

кукӀварнатӀа, квез вилералди акуна. Зи
са гъапа авай кьегалри Телетлдин патав
пачагъдин кьушунар дарбадагъна, абур
чпин вири кьуватар зӀ аксина кӀара-
гъаруниз мажбуьрна. Ихътин гъалар се-
беб яз зани Дагъустандин халкъар, гъат-
та Самбуьрдин а патӀа, гъуьлел кӀван авай
агъалиярни кваз абурун (чапхунчийрин
- М.М.) аксина кӀарагъарна.» (Бушуев
С.К. Борьба горцев за независимость
под руководством Шамиля. М. - Л., 1936. С.85).

Тарихдин чешмейрай акъазвайвал,
Шамилан сад лагъай чарчи Къубадин
лезгийриз са акъван эсер авунач. Вучиз
лагъайтӀа чар абуру геж, наразивилер
кьалурзавай ксар секин хъана чпин кӀва-
лериз хъфейдалай кьулухъ кьачунай.

Малла Агъмеда фагъумзавайвал,
халкъ кӀвачел кӀарагъарун патал кьвед
лагъай чар герек тир. Гъавилай ада мад
гъилера Шамилан кьилив фин кьетӀ аву-
на ва са кьадар вахтундилай вичин са
шумуд атлуни галаз Дагъустандиз рекъе
гъатна.

Кьвед лагъай чар

Шамилан кьвед лагъай чарчи гъул-
гъуладиз гъазур жезвай халкъдик руьгъ
кутунай. И гъилера Гъажи Мегъамеда
чар Малла Агъмеда ваь, маса ксари
агакарнай. Ви-
чив чар ни ва
гъикӀ вуганатӀа
Гъажи Мегъа-
меда икӀ лагъа-
най: «Зун жуваз
герек яз Вини
магъалдин
ЦӀехуьлрин
хуьруьз фейи-

ла тӀигъиржалви Рзахана зав чар вугана
ва лагъана хъи, и чар агакӀара лагъайди
Шамилаз мукъва ксарикай Эмиралли я.
Зи, Иляс бегдин, муругъви Гъасан бег-
дин, Хуршудан ва маса старшинайрин
тӀварцелди ракурнавай и чарчел Шами-
лан кӀумпини алай. Чарче ихътин гафар
кхъенвай: «...Гъиле яракъ яхъ, чи дин ва
адетар такӀан ксарин аксина женг чӀугу.
Урусар завай са затӀ тӀалаб жадай гъалда
авач, за йифиз-юкьуз абурухъ галаз женг
чӀугуна чи кьуватар артух тирди якъин
авунва. Абуру гузвай гъакӀан гафарин
ва кагъазрин чӀалахъ жемир, кисун квез
зарар я.» (ЦАР, III отд., 4 эксп., д. 150.
Показание руководителя восстания
Гаджи Маameda во время следствия
после его ареста. С. 13).

Шамилан кьвед лагъай чарчи Гъажи
Мегъамедаз ва халкъдиз гъикӀ эсер аву-
натӀа а береда сивай-сивиз фейи «Шами-
лан чар» манидай хъсандиз чир жезва.
Бендер лагъай са бязи ксари малумат
гузвайвал, мани 20 бендиникай ибарат
я ва адан чӀалар туькӀуьрнавайди ава-
ранви Малла Агъмед я. Са бязибуру чар
агакӀара лагъай кас машгъур шаир тӀи-
гъиржалви Эмиралли тирвилай шиирни
гъада теснифнавайди я лугъуьз. Ингъе
и шаирдин яратмишунар тупӀалай авур
ксарикай я филологиядин илимрин док-
тор Мавлуд Ярагъмедоваз, яни масабуруз
архиврай ва халкъдин мецерай шаирдин
ихътин шиир гъатнавач. Филологиядин
илимрин доктор, профессор Ракидин
Гъайдарова ина Эмираллидин хатӀ авач,
ам Малла Агъмедан шиир хъунухъ мум-
кин я лагъанай. Гъар гъикӀ ятӀани, вич
20 бенд я лугъуьзвай, мани хъиз мецера
гъатнавай шиирдин чна 2004-йисуз
халкъдивай кӀватӀнавай бендерин сифте
цӀарарай ана авай женгчи руьгъ гъасятда
кьатӀуз жада:

*Шамила дагъларай ракурна хабар,
Вири кьубавийриз кӀела лугъуз чар.
Имамди кхъена туькӀуьрай кагъаз,
КӀелзавай ксари кимел, ван алаз.*

*Гъажи Мегъамедаз женг чӀугу лугъуз,
Гавуьрар Къубадай чукура лугъуз.
Ада лезгийривай ийизвай тӀалаб,
Шамилаз мукъвара кӀанзавай жаваб...*

Муьзеффер МЕЛИКМАМЕДОВ
(Гуьгъ ама)

КЪУБАДИН АГАЛКЪУНАР

*Вичихъ кьадим тарихар авай Къуба
эхиримжи йисара агалкьунрин шегъердиз
акъатнава. Югъ-къандивай абад жезва и
иер макан. Са патахъай кьакъан дагълари,
муькуь патахъай и кьил а кьил таквадай
багъларини тамари вичиз лугъуз тежедай
кьван иервал гузвай Къуба гила адан агъалийри
чпин гъилералди женнетдиз элкьуьрзава.
Цийи эцигунри, рекъери, паркари Къуба акӀ
дегишарнава хъи, цӀуд йис инлай вилик акурбуруз
гила ам чир хъжезмач.*

Цийи рекъер тухузва

дегиш жезва.

Эхиримжи вахтара райондин хуьрериз са шумуд
рехъ тухузва. Рустов-Ханагагъ-Гуьрдагъ, Рустов-
Нуйьдуьн-Шудукъ, Рустов-Меске Хаже, Рустов-
Бахчалы-Екдар рекъер вини ерида гуьнгъуьна хтун
патал Азербайжан Республикадин Президент Илгъам
Алиеван серенжемдалди райондиз алава яз 2,2
миллион манат пул чара авунва. И рекъерикай 12
хуьруьн 6 агъзур агъалийри менфят кьачуда. Исятда
Рустов-Шудукъ хуьре асфальт твазва.

Алатай йисан эхирра Къуба Кьонакькенд
рекьин I Нуьгеди ва II Нуьгеди хуьрерай тӀуз
физвай пай кьилий-кьилди гегъеншарна асфальт
тунва. Гъажиагъалар ва Къам-къам хуьрериз физвай
рекъерани асфальт туна гегъеншарнава.

Куьруь вахтунда Къуба шегъердин 15 куьчеда
асфальт тунва. Абурукай 4 цийиз кутунвай магълеяр
я. Алай йисуз райондин 10 хуьруьн рекъер гуьнгъуьна
хтун кьарардиз кьачунва.

Мектебар эцигзава

А л а т а й
йисуз райондин
4 хуьре цийи
м е к т е б а р
э ц и г н а в а .
Эспараста ва
Меске Хаже
хуьрера эциг-
навай кьве

гъавадин, гъарма сад 180 чкадинди тир мектебар
кардик кутурдалай кьулухъ кьунши хуьрерин
аялризни кӀелун регъят хъанва.

Чартепе ва Эрмеки хуьрера эцигзавай 132 чкадин
мектебра крар тамамарзава. Зердаби посёлокада
интернат мектеб гуьнгъуьна хтун гегъеншарнава.
Ина алава дараматар, гъабурукай яз аялар ксудай
цӀийи дарамат ва маса объекттар эцигнава. Зеркьова
хуьруьн юкьван мектеб цийи кьилелай гуьнгъуьна
хтунва. Алай йисуз мад са шумуд хуьре цийи
мектебар эцигда.

Гъа ихътин кьайгъударвиллин нетижа яз районда
чирвилерин ерини хъсан жезва. Алатай йисуз 302
кьубави жегъил институттрик экечӀна. Абурукай 16-
да 600-далай, 52 жегъилди 500-далай гзаф баллар
кӀватӀна.

Чимивилерни экуьвилер

Регионар вилик тухуниз талукъ Гьукуматдин
Программатив кьадайвал, Къубадин хуьрериз газ
гъун давамарзава. Алай вахтунда райондин 60 хуьруь
тӀебини газдикай менфят кьачузва. Алатай йисуз
Дегъне, Пуьстекъасум, Гъажиагъалар ва Жедери
хуьрериз газ гъана. Исятда Рустов ва адан патарив
гвай хуьрериз газ гъун патал герек тир крар кьилиз
акъудзава.

Гъа са вахтунда районда электрикдин энергия
гъасилзавай майишат комплекс кьайдада гуьнгъуьна
хутазва. Яргъал дагъдин хуьрериз цийи линияр
чӀугвазва. Эхиримжи кьве йисан кьене районда 4
станция кардик кутунва. Къечреш, Тенгеалты, Ерфи
ва Афуржа хуьрера эцигнавай станцийри кьунши
хуьреризни экв гузва. Алатай йисуз районда 50 кьван
цӀийи комплект трансформатортар эцигнава. Газдивни
электрикдин энергиядив таъмин хъанвай цӀудралди
хуьрера гила чимивилерни ава экуьвилерни.

Гуьлхар ГУЬЛИЕВА

АЗИЗАН АЛЕМ

Дагъустанда тIвар-ван авай, халкъдин адетар хуьзвай, хайибуруз гьуьрметзавай кьени хизанрикай гаф кватайла, гзафбуру Фатуллаеврин - шаир Азиз Алеман хизандин тIвар кьада. «Им вирибуруз чешне яз кьалуриз жедай халисан лезги хизан я: гьвечIи-чIехи чидай, веледриз диде-бубадин кьадыр авай хизан. Ана Азиз Алеман гаф виридаз кьанун я. Халисан буба я ам, вичин веледриз кутугай тербия ганва. Веледарни хайибурал рикI алай, зегьмет клани, гзаф чирвилер авай аялар я», - лугьуда инсанри.

Чи тIвар-ван авай шаир, критик Азиз Алемах галаз таниш хьун зи эрзиман тир. Шумудни са ийсара вичин ктабралди чаз хайи чIал, лезги шиират кланарай и сейли кьелемэгъли садрани акунвачир заз. Эхиримжи йисара шаир пенсиядиз экъечI-наватIани, яратмишунрин яцIа авайди хьсандиз чизвай заз.

И мукьвара зи телефондиз зенг атана. Ам Азиз Алем тирди чир хьайила, зи хвешивилин и кьил а кьил авачир. Магьачкъаладай зенг авур шаирди зи «Квахьай йикьарган» ктаб кIелнавайди малумарна, зун тебрикна, вичин разивал кьалурна. Агьсакьал кьелемэгълидин и кьайгьударвили зак лувар кутуна. «ЧIехи инсанрихь чIехи рикI жеда» - фикирна за. Азиз муаллимди: «Магьачкъаладиз атайла, чи кIвализ илиф, ви романдихь галаз алакьалу яз лугьудай фикирар ава захь», - лагьана.

«Самур» газетдиз адакай кьилдин макьала акьудун ният аваз шаирдихь галаз гуьруьшдиз фена зун и мукьвара. Адан кIвалин раklar иер са дишегълиди ахьайна. «Зун Туьквезбан я», - лагьана заз кIвализ теклифна. «Ингье Азиз Алеман илгьамдин пери, - фикирна за, - икьван иер дишегълидин кьилив шаир тахьун мумкин яни?»

Чи ванцел Азиз муаллим экъечIна. На лугьуди, дагьдин кьвал акъатна зи вилик. И кьакьан буйдин, гьайбатлу инсандин чина авай мили хьвердикай зи рикIиз чимивал чкIана. Адан кьилин чIарарални кьалин рацIамрал, на лугьуди, жив ацукьнавай.

И кIвале за жув гьасятда хайибурун кьула авайди хьиз гьиссна. И ихтилатдал

рикI алай, мугьманперес инсанрихь галаз суьгьбетдихь кьил акахьна вахт гьикI алатнатIани байихнач за. Я Туьквезбана суфрадал гьизвай дадлу тIямрикай, я Азиз Алеман зарафатар квай ихтилатрикай тух хьун мумкин тушир.

Азиз Алема вичин пуд хцелни кьве рушалди дамахзавайди адан суьгьбетрай кьатIана за. Абурукай кьуда – Венеради, Милрада, Эльмана ва Райсамади Дагъустандин Гьукуматдин Университет, Нурема лагьайтIа, Дагъустандин Хуьруьн Майишатдин Академия акьалтIарнава. Милрадакайни Райсамадикай тIвар-ван авай журналистар хьанва. Милрад Фатуллаева «Молодежь Дагестана», «Махачкалинские известия», «Дагестанская правда», «Независимая газета» хьтин печатдин органра мухбирвиле, «Настоящее время» газетдин кьилин редакторвиле кIвалахна. Алай вахтунда ам «Дербент» Информациядин Агенстводин директор я. Райсама Фатуллаевади «Дагестанская правда» газетдин завотделвиле, «Лезгинские известия» газетдин кьилин редакторвиле кIвалахна.

Азиз Алеман яратмишунриз адан вичин гафари халисан кьимет гузва: «Зи кьилел кьуьд ала, гьилера гад ава, рикIе - гатфар, амма заз виридалайни багьа вахт зул я: сад лагьайди, зулуз цицIибар гьисабда, кьвед лагьайди, кьвери йис патал тумар гьазурда, пуд лагьайди - им зун патал иллаки важиблу я, зулуз зи илгьамди ирид цавуз лув гуда.

Гьар са касдихь вичин «алем» ава. Шаирдин «алем» адан яратмишунар я. Алем лугьудай литературадин псевдоним кьачуналди за, гьелбетда, жуван тема тийнайна. Зи тема вири алем я. Якьин, ихьтин малумат са кьадыр кьариба акун мумкин я. Гьакьикьатда за уьмуьрдин са терефни инкарзавач, акси яз, адан вири «деветлар» кьабулзава: муракабвал, сирлувал, гьуьзелвал ва икI мад. Гьа са вахтунда, месела, цуькведикай кхьиз хьайитIа, зи фикирда чилин шар ава, чилин шардикай кхьиз хьайитIа - цуьк. Куьрелди, зун диалектик я.»

Азиз Алем (Фатуллаев) 1938-йисан 19-февралдиз Бакудин Мердакан поселокда дидедиз хьана. Буба Шихбинет Ватандин Чехи дяведиз фейила, Азизан пуд йис тир. Адан диде Кьизлер вичин кьве гьвечIи аялни галаз Бакудай хайи ватандиз - Докьузпара райондин Мискискар хуьруьз хтана. Азизан аял чIавар ина фена. Ина ирид йисан, Усугьчайдал юкьван мектеб акьалтIарна. Шаирвилин алакьунри, гьакIни хайи чIалаз авай кланивили ам Дагъустандин пединститутдин тарихдинни филологиядин факультетдиз гьана. Ингье инаг куьтягьиз тIимил амаз ам вичин рикIин тIалабуналди Москвадин М.Горькийдин тIварунихь галай Литературадин Институтдик екечIна. Инаг акьалтIарай кьелемэгълиди вичин уьмуьр журналистикадизни поэзиядиз бахш авуна. Ада «Коммунист» газетдин медениятдин отделдин заведишвиле, лезги чIалал акъатзавай «Самур» журналдин редакторвиле, ахпа Дагъустандин ирид чIалал акъатзавай «Литературадин Дагъустан» ва «Кард» журналрин сад хьувунвай

Пакдиз хвейитIа «Инсан» лагьай тIвар, Гьа им я зи тахт, зи рикI бахтлу вахт.

Зулун марфар

Шавкьинава зулун марфар
Гьаз киферин кьайи гьарфар.
Теснифзава абурукай
Зани жуван рикIин гафар.

РикIин гафар эрзиман тир,
Зи иманни зи аман тир
Чиликай я жув кьекьвезвай,
Цавукай я лап кьакьан тир.

Лап кьакьан тир ниятар зи
Дарискьал яз гьаятар зи,
Тажирар хьиз алемдава
Гегьенш ийиз сергьятар зи
Гьам итижрин, гьам биликдин
Фирвал даим чун виликди.

Шавкьинава зулун марфар...

Векьин кьал капал

Мадни са сур кьацу векьин хранва.
Кьейи касдал ччан хкидай векь авач.

12 редакцийдин кьилин редакторвиле кIвалахна.

Сифте вич кIелдайбуруз критик хьиз чирай А.Алеман кьелемдикай хкатай макьалайри лезги критика вилик тухуник кьетIен пай кутуна. Ада Кьияс Межидов, Зияудин Эфендиев ва маса кхьирагрин эсеррикай кхьей макьалайралди чи арадиз цIийи фагьумарни кьатIунар авай, хайи эдебиятдиз дуьньядин эдебиятдин тIалабунралди килигзавай критик атанвайди малумарна. Ам Москвада, Ереванда, Ростовда, Орджоникидзеда ва маса шегьерра кьиле фейи критикрин семинаррин иштиракчи хьана. ТIвар-ван авай кхьираг ва журналист Д.Трунова Азиз Алемаз «Лезгийрин Белинский» тIвар ганай.

Лезги чIалал шиирар кхьин аял чIавалай Азиз Алеман рикI алай кар тир. Адан сифте шиир 1957-йисуз «Коммунист» газетдиз акъатна. «Кумир на зи рикI» тIвар алай и шиирдалди Азиз Алема вич кьетIен хатI авай шаир тирди малумарна. Гьа йисуз «Дуствал» альманахдиз адан «Абуру кьени фикризав» сатирадин гьикая акъатна. Гьа чIавалай кьедалди Азиз Алеман тIвар лезги ва урус чIаларал акъатзавай газетринни журналрин чинра фад-фад дуьшуьш жезва. 1963-йисуз адан «Алмасдин клусар» тIвар алай сад лагьай ктаб басма хьана.

А чIавар Азиз Алема икI рикIел хкизва: “Зун хайи литературадиз дуьньядин поэзиядай атанай. Зи яратмишунар дуьньядин поэзиядин ракийини нурарик кваз лезги чилел экъечIнавай тар хьиз я. Жуван абинар (принципар) тестикьарун патал гьам печатдин органра, гьам дуьстарин, гьамни кхьирагрин кьула ара датIана женг тухвана кланзавай. За чи поэзиядин сеняткарвилин сергьятар гегьеншарна, абур дуьньядин медениятдин чIукуниз элкьуьрнай”.

Гьа икI, шаирдин яратмишунара гзаф формаярни жанраяр пайда хьана. Абурук сонет, триолет, октава, тамхаз, танка, хокку, памфлет, эпитафия, эпиграмма, ритуьнел, рондо, рондель, буриме, хайлан, элван, пантум ва масабур акатзава. Идалай гьейри, ада поэзиядиз сифте яз музыкадинни харусенятдин экспромт, токкато, ноктюьрн, арабеска, этюд, соната, сюита, симфония, рапсодия, вариация, фантазия хьтин формаярни жанраяр гьана.

Ихьтин цийивилер ада шиирдин метрикадик, рифмадик, цезурадик, фоникадик кутуна. Кьейд авуна кланда хьи, ада чи милли поэзия дуьньядин поэзиядин формайривини жанрайрив девлетлу авунилай гьейри, гьакIни вичин кьилдин формаярни жанраяр арадал гьана. Месела, алай аямдин эдебиятдин терминрин гафаранра муьжудцIларарин тек пуд форма ава: триолет, сицилиана, октава. Азиз Алема, вичи лагьайвал, абурун 50-далай гзаф форма арадал гьана. Ихьтин формаяр ада триолетрикайни туькIуьрнава. Адан 2,3,4,5,6 тахан триолетар ва триолетрин тажнах чпиз тешпигь авачирбуьр я. Ада гьакIни чи эдебиятдиз сифте яз 1,3,7,9 цIарцIин ва маса жуьредин шиирар гьана.

«Са кьужах нурар», «Рехи тар», «Лекьрен гвен», «Крчар алай лам» ва маса ктабар

А дуьньядиз фидай рекьер ацIанва, И дуьньядиз кьвез жедай рехь авач.

И дуьньядин нур-абур тир инсанар,
Лувар хана, шулу хьанвай береда
Бул жезва, бул мехьерар ваь, игьсанар,
Кас ахквазвач дагь уьцIервал хьуьредай...

Капалла векь за суралай атIанвай
Ирид цавун сиреривди ацIанвай.

Жеда

Муьштери бул гуьрчег рушав наз жеда.
Наз гвай рушан келимайрал цаз жеда.
Цаз акьурла, рикIин перде тIаз жеда.
ТIазвай рикI гваз вун туьнт ички хьваз жеда.

Ички хьвазвай гур межлисда саз жеда.
Саз гвай касдин кьилелни кваз хаз жеда.
Хаз туьквендик муьштери бул кваз жеда.
Муьштери бул гуьрчег рушав наз жеда.

Гьили гьил чуьхуьда

Гьили гьил чуьхуьда, гьилерини ччин.
А чIавуз гьар сана жеда вун кIвачин.
А чIавуз буш жедач кьисметдин гичин,
Эцигда гьатта ви кьве кьуьнел кьве ччин.

кIелдайбуру хьсандиз кьабулай шаирдин кьад йисуз са ктабни акъатнач. Ингье вичин 75 йисан юбилейдихь галаз алакьалу яз «Кьакьаравай сабур» тIвар ганвай 12 лагьай ктабдалди ада вич шиирдин вулкан тирди, ам юза хьанвайди мад гьилера субутна.

Шаирдин поэзиядин кьетIенвилери чара-чара вахтара чи гзаф кьелемэгълияр вичихь ялна. Филологиядин илимрин кандидат, кхьираг Жамиля Гьасановадин «Азиз Алеман лирика» монографияни дуьшуьшдай арадиз атанвач. Монографияди шаирдин хатIунин кьетIенвилер кьатIудай мумкинвал гузва. Шаирдин тежгелри лагьайтIа, филологиядин илимрин кандидат хьун патал, вичихь алакьунар авай жегьил кьелемэгъли Мегьамед Ибрагьимоваз илимдин ахтармишунар тухудай илгьам гана. Шаирдин поэзиядин чIалан кьетIенвилерикай Эмиля Алимовади кьиле тухуз-вай илимдин ахтармишунарни фикир желбдайбуьр я. И делилри Азиз Алем вичихь сеняткарвилин гегьенш сергьятар авай зурба шаир тирди мад гьилера субутзава. Поэзия вичин уьмуьрдин мана яз гьисабзавай шаир адан кьенин гьаларилай рази тахьунин себег гьавурда акьун четин туш:

- Алай чIавуз, цийи фикирар, кьетIен образар, халисан поэзиядин жагьурунар тIимил хьанва. Гзаф шаирар рифмайрихь гелкьвезва, мецера авай образар тикрарунив машгьул я – яни регьвей гьуьр регьвезва. Чуьнуьхунар гзаф хьанва. Гьайиф кьведай кар ам я хьи, чи шаиррин теориядин база кесиб я. Гьа са гафарни фикирар шиирдай шиирдиз, ктабдай ктабдиз физва. Себег чахь пешекар критика тахьун я.

Азиз Алем, зурба кьелемэгъли хьиз, чешнелу ийизвай кьетIенвилерикай садни ада датIана цийи гафар арадиз гьун я. Гьавилай филологиядин илимрин доктор, академик А.Г.Гуьлмегьамедова вичин 2007-йисуз Магьачкъалада чапдай акьудай «Неологиядиз гьахьун (ва я чIала цийи гафарин месэлярь)» ктабда кхьенва: «Эгер чна чаз, - цийи гафар арадиз гьуникай виридалайни гзаф ни фикирзава, цийи гафар виридалайни гзаф ни арадиз гьана, - лагьай суалар гайитIа, мумкин я гзафбуру сифтени-сифте Азиз Алеман тIвар кьада. Дугьриданни, лап кьад лагьай асирдин юкьварилай кьедалди шаирди вишералди цийи гафар, гафарин ибараяр теснифна...

Шаирдиз чIалан сесерай, чIалан гафарай вирибурувай кьатIуниз тежер рангарни аквада... ванерни кьведа. Заз Алеман шиирра авай вири гафар вири халкьдив, рагь алай югь хьиз, агакьна кланзава.»

«Самур» газетдин 25 йис тамам жезвайди чир хьайила, Азиз Алема лагьана: - «Самур» газетди лезги халкьдин уьмуьрда кьугьвазвай тарихдин роль даklarдаллай лампади йифиз рехьди физвайдаз гузвай экуьнив гекьитгиз жеда. «Самур» газетдизни адан кIвалахдарриз чIехи агалкьунар ва яргьи уьмуьр тIалабзава за. Мадни керчегдиз лагьайтIа, заз «Самур» газетдикай лезги журналистикадин зурба чирагь хьана кланзава. Амин!

Седакьет КЕРИМОВА

Гьили гьил чуьхуьда, гьилерини ччин.
Ацуькмир пIуз жакьваз лугьуз «за вучин»?
АкIура булахдин кьилихь тар ичин,
Кьезил хуьй гьар садаз дерди-гьал вичин.

Гьили гьил чуьхуьда, гьилерини ччин.
Ийизва за гьарна гьар са кар кьечIин.
Са чIавуз зун хва тир чIупчIулав чIарчIин,
Гила зун луьлег я кхьенвай чарчин.

Гьили гьил чуьхуьда, гьилерини ччин.
ЦIвех хьана кьилелай гьуьрч акур лачин...

Чагь хьайи яргьируш

Рагь акуна живедиз,
ЦIрана ам яд хьана.
Сиве гьвергьвер цуькведин
Гатфарин хуш дад хьана.

Бирдан лейсан акадна
Гьар са никIин рикIиз нуш.
Цавун аршдиз акъатна
Наз-дамах гвай яргьируш.

Заз клан хьана яргьалди
Ам цавара амукьна,
Кьилел гьар са магьалдин
Гуьзелвилин тагь хьана.

Амма - килиг! - ацуькна
Ам зи вилик... чIагь хьана.

«ЭТНОГЛОБУС»У 9 ЛЕТ

народный информационно-аналитический центр «Этноглобус».

«Добро пожаловать на наш сайт, где мы будем учиться жить в мире и согласии с самими собой и с окружающими нас людьми», объявила 9 лет назад ее бессменный руководитель Гюльнара Инандж. Она и по сей день остается верной своим словам. Сайт продолжает просвещать

своих пользователей, предоставляет им информацию для размышления ни в коей мере не навязывая свою позицию.

Наряду с множеством различных материалов на страницах сайта также часто печатаются статьи о жизни малочисленных народов и этнических групп Азербайджана, об их культуре, обычаях.

Отрадно, что самые яркие события из жизни лезгин, такие, как 20-летний юбилей лезгинской газеты «Самур», 20-летний юбилей лезгинского ансамбля песни и танца «Сувар» и другие знаменательные даты оперативно освещались на страницах этого сайта. Между «Этноглобус»ом и редакцией газеты «Самур» создан своего рода информационный мост, который основывается на дружбе и понимании.

Мы поздравляем Гюльнату Инандж с замечательным праздником и желаем дальнейшего процветания сайту «Этноглобус»!

Коллектив газеты «САМУР»

ЦЕНТР РОДНЫХ ЯЗЫКОВ

В конце 2016 года по инициативе и при поддержке Министерства по национальной политике РД на базе Дагестанского государственного университета был создан Центр изучения родных языков. Возглавляет его доктор филологических

наук, профессор кафедры теоретической и прикладной лингвистики Марина Гасанова.

В новом учреждении особое внимание будет уделяться созданию базы данных письменных и бесписьменных языков Дагестана.

Открытие центра позволит реализовать важную и приоритетную задачу – пропаганду родных языков в молодежной среде. К его деятельности будут привлечены студенты не только Дагестанского университета, но и других вузов, учащиеся общеобразовательных учреждений.

Утверждение Главой РД Дня дагестанской культуры и языков, создание Центра изучения родных языков на базе ведущего вуза республики способствуют повышению внимания общественности к вопросам сохранения и развития языков.

Деятельность Центра осуществляется в рамках федеральной целевой программы «Укрепление единства российской нации и этнокультурное развитие народов России (2014-2020 гг.)». Финансовую поддержку Центру оказывает Миннац РД. Центр планирует участвовать в региональных и федеральных конкурсах грантов, сотрудничать с благотворительными и общественными фондами, меценатами.

Айнура БАЙБУЛАТОВА

ВОСКРЕСНЫЕ УРОКИ

курсов лезгинского языка. Вел его выпускник факультета дагестанской филологии ДГПУ, молодой, талантливый поэт Вадим Адилов. Желающих выучить или же улучшить свой лезгинский оказалось немало.

И это притом, что от первого объявления до первой встречи прошло всего девять дней и многие ростовчане ещё не были в курсе.

Эмоций было много. Приятно и радостно

было видеть лица детей и молодых людей, осознающих себя частью нашего древнего лезгинского народа.

На второй урок, который прошел 19 февраля, пришли четыре новых человека, в том числе и русская девушка - специалист по языкознанию, проявившая интерес к лезгинскому языку. Начали с изучения алфавита и произношения звуков.

По словам организаторов, на курсы могут приходить все желающие, независимо от возраста, национальности и уровня подготовки.

Занятия проходят по адресу: ул. Греческого города Волос, 6, офис 802.

Гаджибуба РАМАЗАНОВ

С верой в душе ЗАЩИТА ЧЕСТИ

Ведущий раздела Сафарбек Сафарбеков

У многих народов защита чести считается жизненно важным делом. Есть люди, которые не видят смысла жить дальше, если их честь задета и на ней лежит пятно позора. Честь человека в исламе - предмет особого внимания и заботы. Его ислам предписывает оберегать - наряду с религией, жизнью, разумом и имуществом.

Оберегать не только собственную честь, но и следить за тем, чтобы своими словами и действиями не задеть честь других людей. А значит, когда возникает соблазн посягнуть на честь другого человека словом или делом, впору задуматься: хочешь ли ты подобной беды самому себе?

Одним из самых безобразных в этом отношении поступков является прелюбодеяние. Коран запрещает не только прелюбодеяние, но и любые проступки, приближающие человека к нему. Однако задеть честь мусульманина - и соответственно навлечь на себя гнев Господа и заслуженное наказание - можно не только посредством прелюбодеяния и супружеской измены. Это легко может случиться и когда люди предаются пустословию на разного рода собраниях и встречах. Пустословие легко переходит в злословие, сплетни и прочие грехи.

В достоверном хадисе говорится: «Поистине, к наихудшему ростовщичеству относится задевание чести мусульманина без права» [Абу Дауд]. Под этим подразумеваются клевета на мусульманина, поношение и унижение его, превознесение над ним и другие подобные действия. На них наложен ещё более строгий запрет, чем на ростовщичество, потому что честь для человека обычно дороже имущества. А ведь ростовщичество - это один из самых тяжких грехов.

Любовь к богатству и власти, как ничто другое, подталкивает людей к несправедливости, пренебрежению людьми и посягательству на их права.

Совершенно иначе поступает благочестивый верующий, желающий снискать благоволение Всевышнего. Он стремится не причинять вреда людям ни словом, ни делом, заботится об имуществе своих еди-

новерцев так же, как о своём собственном, а заметив у кого-либо из них недостатки, покрывает их и помогает ему добрым советом. Он честен со своими братьями и не позволяет себе ни плохих мыслей о них, ни предательского взгляда, который мог бы задеть их честь.

Честь мусульманина неприкосновенна и после его смерти. Ошибается тот, кто полагает, что, задев честь умершего, он не грешит, поскольку умерший якобы от этого никак не пострадает. Это низкое и недостойное занятие. Более того, злословить об умершем хуже, чем говорить дурное о живом человеке, потому что у живого можно попросить прощения и загладить нанесённую ему обиду, тогда как в отношении умершего подобное невозможно.

Пророк Мухаммад (мир ему и благословение Аллаха) сказал: «Если кто-то из ваших товарищей умрёт, то оставьте его в покое и не отзывайтесь о нём плохо» [Абу Дауд], то есть не говорите о нём дурное, задев его честь, ибо он уже получает то, что приготовил для себя. Аллах спросит с него за всё, что он говорил и совершал, и если он сделал что-то плохое, то он ответит за это пред Господом.

Таким образом, задеть честь других людей можно самыми разными способами - словами, как произнесёнными, так и написанными, поступками и даже жестами. И то, что в наше время это недостойное занятие получило широкое распространение, не избавляет нас от ответственности за наши собственные слова и поступки. Посягать на чужую честь - тяжкий грех, и как же много тех, кто непременно пожалеет о том, что обсуждал пусть даже не самых праведных своих братьев, насмеялся над ними и злословил за их спиной. Избегая слов и действий, задевающих честь других мусульман, мы оказываем благодеяние прежде всего самим себе, облегчая бремя грехов, которое мы заберём с собой при покидании мира этого.

ПЕРВЫЙ КАСТИНГ

10 февраля 2017 года в редакции газеты «Самур» успешно состоялся первый кастинг среди добровольцев, желающих принять участие в съемках первого полнометражного художественного фильма на лезгинском языке. Отрадно было видеть столько молодых людей небезразличных к культуре родного народа. Руководитель проекта Седагет Керимова рассказала участникам об особенностях проекта, о планах его реализации, местах проведения съемок и проч.

Имран Рзаев, Офелия Пирвердиева, Роза Гаджимурадова, Казимир Керимов, Рамиль Алхасрин, Расим Нагиев, Эльшан Талибов, Шамиль Бабаев, Агаси Агасиев, Эмиль Исмаилов, Гюльнара Караханова, Альбина Сафарова и другие участники кастинга поделились своими идеями и пожеланиями.

Всем участникам были разосланы копии сценария, как и было обещано. Второй кастинг состоится 3 марта 2017 года.

ЛЕЗГИ ЧІАЛАН ТАРСАР

Гила гьар гьяддин юкъуз сятдин пудаз Санкт-Петербургда лезги чІалан тарсар кьиле тухузва. И кар шегьердин лезгийрин умуьрда кьетІен вакиадиз элкьевенва. Тарсар гузвайди вичихъ 30 йисан стаж авай муаллим Гушлишан Сулейманова я.

Гушлишан Лачинан руш 1966-йисан 3-июндиз Дербент райондин Белиждин хуьре дидедиз хъана. Ада юкъван мектеб акьалтІарайдалай гуьгьуьниз Дербентдин педагогикадин училищеда чирвилер къачуна, 1986-йисалай хайи хуьре дагІана муаллимвал авуна. Гила лагьайтІа, ада Санкт-Петербургда Беринг куьчеда авай 23-нумрадин дараматда гьар гьяддин юкъуз кІватІ жезвай

лезгийриз ва гьакІни маса миллетрин векилриз лезги чІалан тарсар гузва. Шегьерда яшамин жезвай лезгийриз дидед чІал, хайи адетар, халкъдин тарих кІанарун патал ада вири жуьредин алахъунар ийизва. Гьавиляй югъ-къандивай тарсара иштиракзавайбурун къадарни гзаф жезва.

Къени кьилихрин Гушлишан Лачиновнадивай рушари, гадаири, гьакІни аялри тарс къачузва. Чна Гушлишан вахаз, гьакІни и суваб кар кьилиз акъудун патал алахъунар ийизвай Тамерлан Сулеймановаз ва Исагъажи Османоваз сагърай лугъузва, абуруз агалкъунар тІалабзава.

«ЛЕЗГИЯР» сайтдай

РИКІЕРА ГЕЛ ТУНА

Ахътин кьелемэглияр ава хъи, четин кьисметдин инсанар яз, чпивай чан аламаз ктабар акъудиз тахъайтІани, абурун шиирар халкъдин меце гьатда. Халкъди абуруз икрамда. 2016-йисуз вичин дуьнья дегишарай Медет Арзумановни гьа ихътин шаиррикай я. Адан «Цунни вацІун арада», «Амуькда зи халкъ», «Алама чал чан» хътин шиирар лезги поэзиядал рикІ алай гзаф инсанри хуралай кІелда. Им дуьшуьшдин кар туш. М.Арзуманован поэзия деринвилелди, тешигърин иервилелди тафаватлу я.

Ярар-дустарал гзаф рикІ алай Медетан. Поэзиядин мярекатар тухудайла адан хвешивилин и кьил а кьил жедачир. Са шумуд йис инлай вилик «Самур» газетдин кІвалахдарар Худата адахъ галаз гуьруьшмиш хъайила, гьикъван хвеш хъанай шаирдиз. Межлисдал вичин гьикъван хъсан шиирар кІелнай ада. Вичи лагьайвал, ибур умуьрди адаз бахшнавай виридалайни хъсан, рикІелай тефир легъзеяр тир.

*Игитди кьил агъузайтІа,
ЛукІ жеда ам кьисметдин.
Шаирди кьил агъузайтІа,
Бедбахтвал я миллетдин.*

Вичихъ чІехи агалкъунар авай М.Арзуманован эсерар Азербайжандин ва Дагъустандин газетриз, журналриз, кІватІалриз акъатна. Чан аламаз адаз кьилди ктаб акъудун кьисмет хъанач. Адан мурад шаирди вичин дуьнья дегишарайдалай кьулухъ кьилиз акъатна. Алатай йисан эхирра «Алам» журналдин редакцияди адан «РикІ» тІвар ганвай шииррин ктаб чапдай акъудна. Бакудин

«Азербайжан» чапханади басма авунвай и ктабдин редактор Камран Аламви, сифте гаф кхъенвайди Ризван Ризван-Рин я. «Медет Арзуманован лирикадин зериф кьакъанвал» тІвар ганвай сифте гафуна шаирдин умуьрдин ре-кьикайни яратмишунрикай ге-гьеншдиз малумат ганва. К т а б д а г ь а к І н и Р и з в а н Р и з в а н - Р и н ш а и р д и н у р у с ч І а л а з э л к ъ у ь р - н а в а й с а к ѡ а д а р ш и - р и р а г ѡ а н а в а .

Ктабдай аквазвайвал, вичиз четинвилери гьикъван басрух ганатІани, Медет Арзуманов садрани руьгъдай аватнач, ада кьелемдихъ галаз дуствал эхидалди давамарна. Вичин хатІ, вичин махсус образар авай шаирди гзафбурун рикІера гел туна.

«САМУР»

ЗАГАДОЧНЫЙ ДАГЕСТАН

Сторожевые башни

Частые войны и конфликты с соседями не могли не отразиться на архитектурном облике Дагестана. На территории республики еще несколько веков назад можно было повстречать множество шедевров военного зодчества: боевых сооружений с узкими окнами и неприступными стенами. К сожалению, непрекращающиеся войны их же и погубили, превратив в груды камней. Сегодня можно увидеть лишь тень былого великолепия – дошедшие до нас сторожевые и боевые башни разбросаны по всему Нагорному Дагестану, в прошлом самому неспокойному региону республики. Самая известная среди всех башен возвышается над селом Ицари Дахаевского района. Она крупнейшая среди аналогов и является единственной уцелевшей круглой башней в стране. Построена башня была около восьмисот лет назад.

Нарын-Кала

Нарын-Кала – древнейшая крепость на территории Кавказа, относящаяся к доарабскому периоду. Строительство ее датировано тринадцатым веком. Крепость располагается на берегу Каспийского моря, необходима она была для того, чтобы перекрывать вход в Персидскую державу – служила своеобразными воротами.

Сооружение занимает более четырех гектаров площади. От береговой линии цитадель отделена двумя массивными стенами, в стенах крепости можно увидеть старинные резервуары для хранения воды, а также фрагменты древней церкви, которая позже была переделана в мечеть – древнейшую на всей территории Российской Федерации.

Крепость семи братьев

В местечке Харба Гуран находится архитектурная жемчужина Дагестана – Крепость семи братьев, которая была возведена приблизительно в семнадцатом веке. Это сооружение сильно отличается от сторожевых башен по способу постройки. Башни возводились из необработанной

горной породы, в то время как стены крепости состоят из аккуратных кирпичей, связанных меж собой специальным раствором. Это сделало сооружение более прочным и неприступным для недругов. С крепостью связна легенда, которая объясняет появление каменного холма неподалеку. По преданию, крепость построили семь богатырей, которых не мог победить ни один враг, они же охраняли все соседние поселения. Так было до тех пор, пока их сестра не влюбилась в предводителя бандитов, которые желали захватить крепость. Ночью девушка испортила оружие воинов и хотела убежать в лес, но не смогла – была поймана, заброшена камнями и оплевана любящими братьями. Теперь каждый проходящий мимо мужчина бросает семь камней на холм в знак презрения, а каждая проходящая мимо женщина сбрасывает один камень в знак сострадания любящей девушке.

İSTEDAD

Onunla ötən əsrin 70-ci illərində, Azərbaycan KP MK-nin “Sovet kəndi” qəzetində işlədiyim dövrdə tanış olmuşam. Özü də bu tanışlıq təsadüfi olub. Qışın oğlan çağı idi. Redaktor məni yanına çağıraraq dedi: “Qubanın qabaqcıl təsərrüfatlarından olan SSRİ-nin 50-illiyi adına sovxozdan təcrübə materialı hazırlamaq lazımdır. Yollar buz bağladığına görə səni rayona göndərmək istəmirəm. Yaxşı olar ki, məsələni rayon qəzeti redaksiyasından bir nəfərə tapşırısan.”

O vaxt belə məsələlərlə əlaqədar adətən rayon qəzetlərinin redaktorları ilə əlaqə saxlayardıq. Nəhər fəsiləsi olduğuna görə redaktorla deyil, qəzetin əməkdaşlarından biri ilə əlaqə saxlamağı qərara aldım. Telefon zənginə cavab verən gənc əməkdaş Nəcəfzadə Nəcəfov idi. Ona məsələni izah etdim. Həvəslə yazmaq istədiyini bildirdi, amma dedi ki, redaktoru xəbərdar edim. Bir saatdan sonra redaktorla telefon əlaqəsi yaratdım. O, Nəcəfzadə Nəcəfovun “Şəfəq” qəzetinin əməkdaşlığına və istedadlı əməkdaşlarından biri olduğunu bildirdi.

İki gündən sonra Qubadan redaksiyamıza gələn gənc jurnalistin operativliyi və yazdığı məqalə redaktorumuzun ürəyincə oldu. Nəcəfzadə Nəcəfovun hazırladığı təcrübə materialına aid fotoşəkillər də gətirmişdi. Müəllifi də özü idi. Həmin gündən sonra “Sovet kəndi” qəzetində Nəcəfzadə Nəcəfovun məqalələri ilə yanaşı, çəkdi-

yi fotoşəkillər də müntəzəm olaraq dərc edildi. Özü də bu şəkillər məmununa və keyfiyyətinə görə respublikanın digər mətbuat orqanlarındakı şəkillərdən xeyli seçilirdi.

İllər ötdükcə Nəcəfzadə Nəcəfovun qələmi daha da püxtələşdi. Onun yazdığı məqalələr, zərisovkalar və oçerklər respublika qəzetlərinin səhifələrində tez-tez görünməyə başladı. Uğurlarına arxayınlaşmadan daim öz üzərində çalışan N. Nəcəfov bir müddət müxbir işlədikdən sonra “Şəfəq” qəzetinin məsul katibi vəzifəsinə təyin olundu. Sonralar bacarıqlı jurnalist burada redaktor müavini kimi fəaliyyətini davam etdirdi.

O, bir neçə millətin nümayəndələrinin yaşadığı Qubada oxucuların da, əhalinin də hörmətini qazandı. Azərbaycanlılar da, ləzgilər də, tatlar da, dağ yəhudiləri də onu özlərinə doğma bildilər. Elə bu doğmalığ Nəcəfzadə Nəcəfovun dağ yəhudiləri ilə iş birliyinə sövq etdi. Onu 2002-ci ildə dağ yəhudilərinin STMEGI

Beynəlxalq Xeyriyyə Fondunun prezidenti, Rusiya Yəhudi Konqresinin vitse-prezidenti German Zaxaryayevin təşəbbüsü ilə yaradılmış “Birlik-Eдинство” qəzetinə redaktor təyin etdilər. Hazırda respublikamızın mətbuat orqanları sırasında layiqli yer tutan qəzet Azərbaycan və yəhudi xalqları arasında dostluq əlaqələrinin daha da möhkəmlənməsində böyük rol oynayır. Qəzetin nəinki respublikamızda, həmçinin Rusiyada, ABŞ-da, İsraildə və başqa ölkələrdə də yüzlərlə oxucusu var.

Uzun illər jurnalistika sahəsində çalışan həmkarımın əməyi yüksək qiymətləndirilib. O, SSRİ Jurnalistlər İttifaqının diplomuna, H.B. Zərdabi adına mükafata və “Qızıl qələm” mükafatına layiq görülüb. Respublika jurnalistlərinin nümayəndə heyətinin tərkibində beynəlxalq konfranslarda iştirak edən, neçə-neçə xarici ölkələrdə olan Nəcəfzadə Nəcəfov yaradıcılıq yollarında yeni-yeni uğurlar qazanır. Yaşı 70-i haqlasa da yenə gənclik illərində olduğu kimi əzmlə çalışır. Ona görə də illərin buraxdığı izlərə inana bilmirəm. Nə tez ötüşdü vaxt, nə tez ötüşdü gənclik. Təki ilhamın səngiməsin, dostum! Səni, “Səfəq” qəzetinin yaxın dostunu kollektivimiz adından təbrik edir, möhkəm cansağlığı, bu ilhamla, bu həvəslə 100-ü qarşılamağını arzu edirəm.

M.MƏLİKMƏMMƏDOV

NİZAMİ GƏNCƏVİNİN MÜDRİK KƏLAMLARI

Şeirdən uralıq umma dünyada,
Çünki Nizamiylə qurtardı o da.

Heç salma altına özgə kilimi,
Öz dərin üstündə yat aslan kimi.

Kölgədə böyünün öz kölgəsi olmaz.

Məslək yolu seçənlər tamaha baş
əyməzlər.

Ağac əkdin, mütləq elə yerdə ək ki,
yəqin biləsən o, bar verəcək.

Zülmün toxumundan nabat göyerməz.

Çarışmağı bacarsan havadarın tapılar.
Nadan dostdan ağıllı düşmən yaxşıdır.

Buğda çörəyi yeyib namərdlərin
qabağında əyilməkdənsə, arpa çörəyi
yeyib minnətsiz yaşamaq yaxşıdır.

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

Тамуз мукъва квалин гъенел, члехи тарцин кланик туьтуьна зунжур авай са кицл ярх хъанвай. Садлагъана кицли япар хкажна. Гуьнедал вацраз килигиз къув ягъизвай жанавур акуна адаз. Кицли ампа. И ван хъайи жанавурдиз клвенкве катиз клан хъана, ингъе кицлин туьтуьна авай зунжур акурла адав агатна:

- Вуч хъанва, я мирес? Вуна вучиз ампазава?

- Бес вуна вучиз къув ягъизва?

- Зун жанавур я. Варз акъатлай адаз ки-лигна къув ягъун чи адет я.

- Пехил я зун вал, мирес. Садазни муьтлуьгъ тахъана жуваз кландайвал азаддиз къекъевезва вун.

- Авайвал лагъайтла, зунни вал пехил я. Ви къайгъу члугвазвайди, ви килелай кап аладарзавайди ава. Ви вилик гъазур тлуьн гъизва. Тамара, чуьллера къекъевез, гъурчехъанрикай катиз тлуьн жагъурун вучтин кар ятла чизвач ваз.

- Туьтуьна зунжур аваз уьмуьр гьалун бахт яни?

- Акл лугъумир. Вун инсанди вичиз дуст къунва. Гагъ валай кап аладарда, гагъ ви вилик клараб вегида...

- Гагъни тлвал илигда. Квалин виликай сад фейила зани вири кицлери хъиз ампа. И члавуз заз къван гуда. Гагъ-гагъ сад клвалив эгечайла зун иесидикай кичлела кисна акъвазда. Адаз хъел къведа, вуна ван вучиз акъудзвач лугъуда. Гьикл авуртлани четин я.

- Пагъ, заз ви чкадал жез кландай.

- Ша чна чкаяр дегишарин. Пара

ваъ, са шумуд юкъуз.

- Кичле я заз. Жанавурар аквадай вил авач инсанриз. Чир хъайитла, ягъана рекъида абуру зун.

- Кичле жемир, садани байих ийич. Зи иеси клвализ йифиз хквезвайди я, мичила адаз вун чир жеч.

Са икъардал атана гъайванар. Сада къув ягъиз, муькуьда ампа ийиз чирна. Ахпа жанавурди хци сарарив

гъалдай фена. Квалин гъайвандиз тама тлуьн жагъурун регъят тушир къван. Са нуькл къванни къаз алакъзавачир ададай. Сарак кутаз клан хъайи къуьгъуьрни нез жедай затл тушир. Адан цацари кицлин диргариз тлал акъудна.

Са шумуд югъ икл алатна. Такъат амачир кицли ярх хъана далудиз рагъ гузвай. Адан хиялдай вичин чими кума, ял авай бади физвай. Садлагъана адаз тфенгдин ван атана. Абур хуьруьн малар тергзавай жанавур жагъурзавай гъурчехъа-

нар тир.

Кичле хъайи кицл клвал галайнихъ катна. Квалив агакъайла адаз иесиди члехи са лаш къуна жанавурдал илигиз акуна. Тапацрив вичин къил къуна зарулдаказ цлурзавай ничхирди. Иеси клвализ гъахъайла кицл жанавурдив агатна:

- Я мирес, зун тама гишилани мекила рекъиз тлимил амай. Заз я азадвал, яни чуьллер кланзамач.

Ам акур жанавур хвешила шехъна:

- Зунжур, тлвал, муьтлуьгъвал... Ваъ, стха, икл са уьмуьр гъалунилай азадвиле са югъ акъудна рекъин хъсан я.

- Эхъ, мирес, гъарадаз вичин клвал хъсан я. Зун жуван иесидихъ цигел хъанва. Гехце зи зунжур.

Кицли зунжур вичин килел гъалд хъуьуна:

- Чан жуван клвал, - лагъана, - зунжурдини эвелан хъиз чуькъуьзмач.

АЗИЗРИН Севда

ЖУВАН КИВАЛ

кицлин туьтуьна авай зунжур ялна алудна, вичин къил гъана туна. Кицлини тадиз тамуз катна. Фадлай азадвилехъ цигел тир ам.

Ингъе хвешивал яргъалди фенач адан. Мичли таму кицл къарсурна. Садлагъана са вуч ятлани кицлин виликай лув гана алатна. Им тлиб тир. Таран хилел ацукънавай типрен экъис хъана экв гузвай вилер акурла зурзун акатна адахъ. Йиф акъатдалди адан вилиз ахвар фенач. Йикъа пудра нез вердиш хъанвай кицл тама хъайи са шумуд йикъан къене яхун хъана

ДУЬНЬЯДИН ЧІАЛАР

ЮНЕСКО-дин делиралди инсанри дуьньяда кардик квай 6000 члаларин анжах 4 процентдикай гегъеншидиз менфят къачузва.

Африкадин халкъарин 80 процентдиз чпин клел-кхъин авач. Гъар йисуз ина 10 члал квахъдай гъалдиз къевезва.

Алай девирда дуьньядин члаларин арада агъавал ийизвайбур ингилис ва француз члалар я.

Гъиндистанда 1600 (нугъатарни галаз) къван члаларалди рахазва. Конституцияди уьлкведа вири члалар барабар яз гъисабзава, амма ина агъавал ийизвайди ингилис члал я.

Уьлкведа 80 хайи члалар чирзава.

Дагъустанда 32 члала гъукуматдин статус къачунва. 18 члалаз чпин клел-кхъин авач. Клел-кхъин авай 14 члал «титулдин халкъаринбур» яз гъисабзава. Гъавилий Дагъустандин гербда лекъер луварал алайди 14 цлакул, яни члалан иесийрин ярж я.

1837-йисуз А.Ф.Десимона «Северная пчела» журналда кхъенай: «Самур вацлун къве пата яшамин жезвай лезгийр къадардал гъалтайла Дагъустандин амай вири халкъарилай гзаф я. Гъавилий Рагъэкъечлдай патан Къафкъаздин вири дагъвийрин арада лезги ва чечен члалар агъавал ийизвай члалар яз гъисабиз жеда.

ЧИР ХЪУХЪ!

Немсерин тлвар-ван авай алим Р.Эркерт 1877-йисуз Лейпцигда басмадай акъудай «Дагъустан ва адан халкъар» ктабдин XII къил Кьиблепатан Дагъустандиз, Ахцегъиз ва Самур дередин хуьрериз бахшнава. Чи халкъдикай ада кхъенва: «Самур вацлун кьер тирвал зун кеферпатан, кьиблепатан вилаятра къекъевена ва заз и уьлкве, адан агъалияр хъсандиз чир хъана... Лезгийр ислягъвал клани, зегъметдал рикл алай, хуьруьн майишатдихъ галаз клевелай машгъул инсанар я».

ЧИ АЯЛАР

25 ЙИСАН МЯРЕКАТ

Играми келдайбур!

«Самур» газетдал рикI алай чи ватанэгълияр!

Куь тIалабуналди чна «Самур» газетдин 25 йисан юбилейдиз талукъарнавай мярекат алай йисан апрелдин вацра кыле тухуда. Мярекат тухузвай вахтунин ва чкадин гъакъиндай газетдин мартдин тилитда малумат гуда.

Мярекатда иштирак ийиз кIанзавай, гъакIни ам гурлуз тухун патал куьмек гуз кIанзавай вирибурувай редакциядихъ галаз алакъя хуьн тIалабзава.

Телефон: (012) 432-92-17

ДЕНЬ ОТКРЫТЫХ ДВЕРЕЙ

Дорогие читатели! В преддверии празднования 25-тилетнего юбилея газеты «Самур» редакция проводит День открытых дверей.

Коллектив редакции приглашает своих читателей, книголюбов и книголюбцев всех возрастов, почитателей родного языка, истории и культуры на неформальную встречу. Вас ждет дружественная беседа в теплой, непринужденной обстановке, и, конечно же, подарки - книги С. Керимовой и М. Меликмамедова на лезгинском, азербайджанском и русском языках с автографами авторов.

Ждем вас 10 марта с 14 00 до 18 00 . Будем рады встрече с вами!

ГАФАЛАГ

Ибригъ	- цIиб
КьермецI	- кьелечI якIарин инсан
МацIахъай	- буьгътенчи
Гъакъекъ	- агат
Къванцилух	- морена
Дангу	- гитI
Пазу	- дуьз чка
ШапI	- печать
Жирегъил	- кIарасдикай раснавай кьуьк
Хин	- рав
Куд	- куьнуь
Маб	- чанах
Къенек	- тугъ
Шигавар	- зулун векьер
Хъалаш	- чIехи эчIел
Мукук	- мансур
СакIан	- канду
ШикI	- кIарасдикай кьен акъудна расай кьаб
ЦенпIих	- гъвечIи, куьлуь

ВНИМАНИЕ, КОНКУРС!

Объявляем конкурс под названием «Лезгинское село», призовой фонд которого составляет 200 000 рублей.

Условия конкурса:

- 1) «Документальные фильмы о лезгинских селах».
- 2) Содержание: - кварталы, население, роды, традиции, обычаи, кухня, трудовая заня-

тость, святыне места, ремесла, знаменитые люди и т.д.

Подведение итогов и определение победителей - июль 2018 года.

Подача заявок на участие и обращение по вопросам: contest60@mail.ru

Лезгинское общество
«Самур» в Украине

Солистка лезгинского ансамбля песни и танца «Сувар» Джилия Залова приглашает ценителей лезгинского музыкального искусства на свой первый сольный концерт, который пройдет в Москве.

Справки по тел: 8 906-799-99-22, 8 903-668-36 06, 8 916-557-22-88

ДЛЯ ФИЛЬМА НА ЛЕЗГИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Как мы уже сообщали, в целях сохранения родного языка планируется создание двухчасового художественного фильма. Фильм будет насыщен этнографическими, традиционными, фольклорными элементами, присущими менталитету нашего народа.

В фильме много ролей и массовых сцен, так что работа найдется для всех. Приветствуются интересные идеи и предложения. Будем рады всем, кто захочет принять участие в осуществлении проекта.

Очередной сбор добровольцев, желающих принять участие в проекте, состоится 3 марта 2017 года в 17:00 в редакции газеты «Самур». Приглашаются видеооператоры, монтажеры, актеры, а также волонтеры, не безразличные к культуре родного народа.

Оргкомитет

ВНИМАНИЮ ЧИТАТЕЛЕЙ!
В районах республики на газету «Самур» можно подписаться коллективно и индивидуально в любое время.
Годовая подписка составляет 15 манатов.
Справки по телефону: 432-92-17

“Samur” qəzetinin kollektivi tanınmış yazıçı-jurnalist
Polad Qasimovun vəfatından kədərləndiyini bildirir, onun əzizlərinə dərin hüznə başsağlığı verir.

“Samur” qəzetinin kollektivi Maqşud Xəlilova qardaşı
Məhyəddin Süleyman oğlu Xəlilovun vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

КАСБУБАДИН ХКЕТАР

КЪАЗИДИВАЙ ХАБАР ЯХЪ

Садра кимел ацукънавай итимри Касбубадивай хабар кьуна:

- Касбуба, дуьз лагъ, чи хуьре виридалайни гзаф нефсетI кас вуж я?

Касбубади инихъ-анихъ килигна, итимрин арада ацукънавай къазидиз ишара авуна:

- Им четин суал я, адан жаваб квез къазидивай кIан хьухъ!

НИХЪ ГАЛАЗ ДЯВЕ ЖЕН?

Садра Касбубадинни кьунши фекьидин аялар чеб чпихъ галаз дяве хъана. Фекьи Касбубадин дяве ийиз атана. Касбубади:

- Ви аял зи аялдохъ галаз дяве хъайила вун захъ галаз дяве ийиз атанва, вун захъ галаз дяве хъайила, бес зун нихъ галаз дяве ийиз фин? - лагъана фекьидихъ галаз кыл кьунач.

ЧIАЛАХЪ ТУШТIА ГЫСАБА

Садра Касбубади фекьидиз:

- Вуна кылел къведай крарни, хъсан-писдини лугъуда. Бес чи вилик квай атIа тама шумуд тар аватIа лагъ тIун.

- Вуна закай ягъанатмир. Гъамни чир жедай кIвалахъ яни?

- Эхъ, фекьи, чир жедай кIвалахъ я, аз чиди.

- Лагъ кван.

- А тама дуьм-дуьз ви чурудал гьикъван чIарар алатIа, гъакъван тарар ава. ЧIалахъ туштIа гысаба.

ЗАЗ РЕГЪУДА

Садра са девлетлу касди Касбубадин вад манат пул вугана лагъана:

- Касбуба! Вуна йикъа вад капI авурдалай кьулухъ заз дуьа ая!

Касбубади и пулдилай зур манат иесидиз элкьуьр хъувуна лагъана:

- Йифер куьруь я, герек авачир рхунризни гзаф вахт физва. Аниз килигна завай пакаман купIунал къарагъиз жезвач. Гъавилай завай пакаман купIуналай кьулухъ ийидай дуьадин пул къачуз жедач, заз регъуда.

ЧIЕХИ-ГЪВЕЧИВИЛИЗ КИЛИГДА

Касбуба садра фекьидиз мугъман хъана. Вилик чай гъайи вахтунда ше-кердин кIусар гзаф куьлуьбур яз акур Касбубади чай хъвадайла сивиз пуд-къуд кIус вегъез хъана. Касбубадин и кар акур фекьиди адаз ихътин суал гана:

- Куь патара кьейибур са сура шумуд твада?

- ЧIехи-гъвечIивилиз килигда ман, я фекьи, - лагъана Касбубади гьич са карни тахъайди хъиз чай хъун давамарна.

КЪУЖАХДА КЪАДАНИ?

Са межлисда Касбуба ацукъайла, адан далу къазидихъ элкьвенваз хъана. Сада Касбубадин лагъана:

- Касбуба, ви далу къазидихъ элкьвенва.

- Бес за далу къужахда къадани? - жаваб гана Касбубади.

ЕПИНАЛ ГЪУЪР ЭКIЯНАВА

Са касдиз Касбубадинни лигем яз еб кIан жеда. Ам тадиз кIвализ фена, кьесел экъечIда:

- Епинал гъуьр экIянава.

- Я кас, епинал гъуьр экIяй жедай затI туш эхир.

- Лигем гуз кIан тахъайла, мад за вуч лугъун?

ГЪАРАМ ЗАТIУНИН ЭХИР

Касбуба яшамиш жезвай куьчеда са касди гъамиша некледиз яд яна маса гуз-вай. Касбубади адаз са шумудра несятар ганатIани, ада япалайни авунач.

Са юкьуз сел этана, нек гузвай касдин калер тухвана. И хабар галуькайла Касбубади адавай хабар кьуна:

- Вун икъван пашман вучиз я?

- Сел атана, зи калер тухвана.

- Фикир авун герек туш. Гъарам затIунин эхир гъам я.

САМУР

Баş редактор
Sədaqət KƏRİMOVA

Redaksiyamızın ünvanı: AZ 1073
Bakı, Mətbuat prospekti,
“Azərbaycan” nəşriyyatı, 3-cü
mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi:
26233080000
“Kapital bank”ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708
Qəzet Azərbaycan

Respublikasının Mətbuat
və İnformasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.

Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 567
Tiraj: 2000
Tel:(012)432-92-17

“Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunmuşdur